

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 768

מסכת סוכה ו' - י"ב ♦ מעשר שני ג', ז' - ג', י"ב

בס"ד, ט' אדר א' תשע"ד

השבוע בגליון

- ♦ להכשיר סוכה באמצעות צורת הפתח
- ♦ סוכה שחלקה תחת גגון
- ♦ עשיית הסוכה - מצווה?
- ♦ "הוצאת ממון נחשבת כטרחת הגוף"

- ♦ ישיבה בסוכה גזולה
- ♦ סוכת הזכויות וסכך מקרטון
- ♦ כיסוי הסוכה בניילון בעיצומו של החג

דבר העורך

וודקה

פורים שמח.

הסוף היה עצוב.

גם ההתחלה לא היתה מרנינה.

הוא נולד לכפור של ארבעים מעלות מתחת לאפס.

סיביר.

על רקע לבן שאין לו תחילה ואין לו סוף, צמחה שורת צריפים מכוערים, תוצאה של חוסר תכנון, ועדות לכך שאיש מעולם לא התכוון להשתקע במקום. חוסר אמצעים וחלומות על עתיד טוב יותר הביאו לידי כך, שדור אחר דור המשיך להתגורר במקום בו התמקמו אבותיהם והמשיכו בעיסוק המשפחתי - צייד דובים.

עבור אלה שנולדו שם היתה זו תגלית מדהימה ופלאית. עת נודע להם מפי הבוגרים כי יש חלקים בכדור הארץ שבהם הקרקע חשופה, השמש זורחת, ואין צורך להזהר לבל יקפא החוטם.

הוא מעולם לא התעניין בתגליות.

מאז לידתו לא מצא עניין במאום. לא היו שם מומחים לגיל הרך, אך לפי התיאור שהתגבש עם השנים ונמסר כחבילה ארוזה מאב לבן, הסביבה המשמימה לתוכה גדל, היחידה שהכיר, האטה את ההתפתחות הטבעית, מלאת הסקרנות, של ילדים המבקשים לגלות את כל העולם.

כך או כך, השנים נקפו.

הוא היה הצעיר שבאחיו. חלק מהם עקרו מכברת הארץ המשמימה, אחרים נותרו במקום והקימו משפחה, כמו גמורו ואומר לקיים את צוואתם הבלתי כתובה של מייסדי המקום, לא להניח לדובים.

היה לו צריפון משל עצמו, בו בילה את מרבית יומו. גם לזאת לא דאג. במשך עשורים אחדים היה עולה

◀◀

דף ו/ב שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח

להכשיר סוכה באמצעות צורת הפתח

לרגל הלימוד במסכת סוכה, מוגש בזה חשבון נאה המשולב מצורת הפתח ומדיני סוכה. "צורת הפתח", הלא המה שני קנים וקנה או חוט על גביהם, היא אחת מאבני היסוד של העירוב, עליו למדנו במסכת עירובין. מקום שמוקף בצורת הפתח, נחשב כסגור ומוקף במחיצה. "צורת הפתח" מועילה גם לגבי כלאי זרעים - הצבת "צורת הפתח" בין שני סוגי זרעים מפרידה ביניהם ושוב אינם כלאיים.

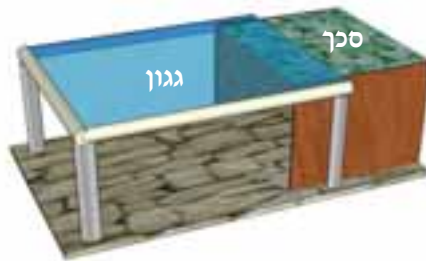
מסוגייתנו עולה באופן ברור, כי אי אפשר להקים סוכה על ידי צורת הפתח. כלומר, אם יטול אדם ארבעה קנים, יציבם בארבע זוויות וימתח חוטים ביניהם - לא עשה ולא כלום! השאלה המתבקשת היא, מדוע?

צורת הפתח מבדילה, אך אינה יוצרת מקום: ובכן, התשובה פשוטה להפליא. בעוד בדיני עירוב ובדיני כלאיים כל מבוקשנו הוא להפריד בין שני מקומות, להפריד בין המבוי לבין רשות הרבים; להפריד בין זרע לזרע, הרי שבסוכה אנו מבקשים ליצור מקום ניכר - כאן סוכה! "צורת הפתח" אינה ניכרת ואינה יוצרת מקום ניכר. כחה בהבדלה בלבד [ראה ר"ן ב"ב בדפי הרי"ף. אולם, ברא"ש, להלן סימן ל"ד מבואר, כי פסול צורת הפתח בסוכה הוא מדרבנן, ועיין ביאור הלכה סימן תר"ל סעיף ו].

דיון הלכתי מעניין התפתח בעקבות הלכה זו, עד כמה התדלדל כחה של "צורת הפתח" בהלכות סוכה. אמרנו כי "צורת הפתח" אינה יוצרת מקום, אלא מבדילה בין מקום למשנהו. הנה מקרה שבו צורת הפתח בסוכה נדרשת רק כדי להבדיל בין שני מקומות, האם יועיל הדבר? מקרה זה אפשרי באופן הבא:

כידוע, שיעור סוכה הוא לפחות שבעה טפחים על שבעה טפחים.

סוכה שחלקה תחת גגון: עשה אדם סוכה בגודל זה, אך חלקה ניצבת תחת גג. אם חלק הסוכה שנמצא תחת הגג, פחות משלשה טפחים - עדיין כשרה הסוכה, מפני שסכך פסול פחות מג' טפחים בטל לסוכה ולכן הוא גם מצטרף לשיעור הסוכה. ובכן, אם אדם בנה סוכה מעין זו בחצר שרוב שטחה מכוסה על ידי גגון, נמצא שהסכך הפסול

לעילוי נשמת

מרת **מלה (מחלה) זיסר** ע"ה בת ר' יוסף ז"ל

נלב' ע"י באדר תשס"א **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרון וינברג** ז"ל
ב"ר גרשון ז"ל נלב' ע"ז באדר ב' תשל"ג
והר"ר **דוד זאב וולקן** ז"ל
ב"ר דב צבי ז"ל
נלב' ע"ז באדר תשס"ו **תנצב"ה**

הונצחו ע"י ידידיו
הר"ר **מנחם וינברג** שיחי - בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק (זינדל) זוהר** ז"ל
ב"ר אהרון ז"ל
נלב' ע"ט באדר ב' תשס"ח
תנצב"ה

הונצח ע"י בניו **אהרון** ו**שלמה זוהר** שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **שמואל זיינביל פרושינובסקי** ז"ל
ב"ר דוד ז"ל נלב' ע"ח באדר תשמ"ב
וזוגתו מרת **חיה ציפורה** ע"ה
ב"ר יצחק ז"ל נלב' ע"ל באדר א' תשכ"ה
תנצב"ה

הונצחו ע"י משפ' פרי - ניו ג'רסי

מרובה משיעור שלשה טפחים ואין הוא יכול לצרפו לשיעור הסכך הכשר, וממילא סוכתו פסולה, לפי שאין בה שבעה טפחים של סכך כשר.

כאן אנו מגיעים לנידון "צורת הפתח". האם אפשר להציב "צורת הפתח" תחת הגגון, ועל ידי כך לקבוע, כי כאן מסתיימת הסוכה, וממילא הגגון הממשיך הלאה, אינו סכך של הסוכה, ורק חלקו הקטן, פחות משלשה טפחים, הניצב מעל הסוכה הוא סכך של הסוכה, ואז, את החלק הקטן, פחות מג' טפחים, אפשר לצרף לסכך הכשר.

הדיון מורכב מן הצדדים הבאים. מחד גיסא, הן הורה הר"ן, כי "צורת הפתח" אינה תקפה בהלכות סוכה. מאידך גיסא, הרי במקרה זה "צורת הפתח" אינה נדרשת כדי ליצור דופן לסוכה, אלא להבדיל בין שטחים, בדיוק כפי שמשמשים בצורת הפתח בידי עירוב ובהלכות כלאיים.

בספר הסוכה (עמוד ש"כ) מוכיח מדברי המאירי (להלן ט/א), כי אפשר להכשיר את הסוכה באופן זה, וכן פסק הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל במקרה דומה (מקראי קדש י"ב), ועוד מחכמי זמנינו שליט"א. ברם, הוא מצייין, כי "לעומת זאת שמעתי מפי אחד מגדולי הפוסקים בדורנו שליט"א, שדעתו להחמיר בדבר, שלא מועיל צורת הפתח אלא מחיצה גמורה" [דיון זה קיים גם כאשר יש שיעור סוכה, וברצונו להוסיף לרחבה סכך פסול, כדי שיהיה אפשר לשבת תחתיו].

לסיום נציין את המידות המעשיות להקמת סוכה במקרים מעין אלה: סוכה שבה סכך כשר ברוחב 50 ס"מ - אם מצורף לה סכך עד 23 ס"מ, הרי היא כשרה לכל הדעות.

דף ט/א חג הסוכות תעשה לך

עשיית הסוכה - מצווה?

הלמות הפטישים הנשמעת שעה קלה לאחר צאת יום הכיפורים, מעידה כי רבים מבקשים להכליל בהגדרת הרמ"א שהם "מדקדקים". כה כותב הרמ"א בשלהי הלכות יום הכיפורים (שולחן ערוך סימן תרכ"ד סעיף ה'), בשם הראשונים: "והמדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום הכיפורים בעשיית הסוכה, כדי לצאת ממצווה אל מצווה" [גם מי שאינו מדקדק, למחרת יום הכיפורים, אחר היציאה מבית הכנסת, יש להתחיל ולגמור את עשיית הסוכה במידת האפשר, ראה רמ"א או"ח סימן תרכ"ה, ובמשנה ברורה שם].

מדוע לא לצאת היישר אל מצוות ארבעת המינים? מדוע הועדפה הכנת מצוות הסוכה על פני הכנת מצוות ארבעת המינים? על כך ועוד, במאמר שלפנינו.

בשני פסוקים הורתנו התורה על מצוות הסוכה: "בסכות תשבו שבעת ימים (ויקרא, כג/מב), ו"חג הסוכות תעשה לך" (דברים, טז/טז). נשים נא לב, "תעשה לך". לאמר, מלבד מצוות הישיבה בסוכה, יש מצווה לעשות סוכה. האמנם כן?

מעשה הכנה למצווה: רבינו הגאון רבי נפתלי צבי יהודה ברלין מוולוז'ין זצ"ל, מגדיר את הדברים בספרו הידוע עמק שאלה (שאלתא קס"ט, א'): עשיית הסוכה אינה מצוות עשה מן התורה. אין חולק על כך. מעשה זה הוא הכנה למצווה. ברם, מעשה הכנה שנכתב בתורה, הרי הוא "כעין מצוות עשה בפני עצמו". כלומר, הוא בעל חשיבות מיוחדת, בדומה למצוות עשה. הוי אומר, אין חובה לעשותו, אך בעשייתו יש משום קיום מצווה (ע"ש במקורו). לפיכך, הכנות למצווה שנכתבו בתורה, כגון, הכנה למצוות סוכה, יציאת, מצת מצווה, ועוד, שונות בתכלית מיתר מעשי ההכנה למצוות אחרות.

הנצי"ב מוולוז'ין מוסיף וכותב, כי בהכנה למצווה הכתובה בתורה קיימת המעלה התקפה במצוות עשה, "מצווה בו יותר מבשלוחו". במסכת קידושין (מא/א) נאמר, כי "מצווה בו יותר מבשלוחו". כלומר, מצווה על האדם לקיים בעצמו מצוות המוטלות עליו, כגון, בניית מעקה לגג, קביעת מזוזה בפתח הבית ועוד. מצוות אלו יכולות להתקיים גם על ידי שליח, אך מצווה בו יותר מבשלוחו.

לא מצאנו הנחייה שכזו לגבי כלל הכשרי מצווה, וכגון, אין להדר להכין שופר לבד. ברם, שונה היא הכנת הסוכה, מאחר שהיא מפורשת בתורה, שהכלל "מצווה בו יותר מבשלוחו" חל גם עליה! זאת, ועוד: הדין הידוע, "זריזין מקדימין למצוות", חל גם על הכנה למצווה, אך רק על זו הכתובה בתורה. לפיכך, אדם שנזדמן לו לרכוש ארבעת המינים, אינו מצווה לבלתי זנוח את ההזדמנות שנקרתה לו. ברם, מי שהזדמנה לידו אפשרות לבנות את הסוכה - יעש כן ומיד.

מובן, איפוא, היטב, מדוע "המדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום הכיפורים בעשיית הסוכה".

"יגדיל תורה ויאדיר": ידועים דברי רבי חנניא בן עקשיא: "רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר, ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר". מה פירוש "יגדיל" על ידי שההכנה למצווה נחשבת מצווה, גדלה זכות המצווה [ע"ש שהרחיב בביאור הדבר].

"הוצאת ממון נחשבת כטרחת הגוף": לקראת סיום נציין חידוש מעניין שמביא הדרכי תשובה (יו"ד סימן כ"ח ס"ק ס"א), כי יש אומרים, שאדם שמסיבות שונות אינו מתכוון לבצע בעצמו מעשה מצווה, ובפניו אפשרות לשכור פועל שיעשנה, או לבקש מפועל שיעשנה חנם - יעדיף שכירת פועל בממון, מפני שהוצאת ממון נחשבת כטרחת הגוף [ע"ש שהוכיח כן מפסחים ד/ב].

דף ט/א למעוטי גזולה

ישיבה בסוכה גזולה

האם אפשר להעלות על הדעת את המציאות הבאה: אדם יושב לסעוד ארוחה דשנה בחג הסוכות, ולאחר שסיים מודיעים לו: "לא קיימת מצוות אכילה בסוכה, אם כי גם לא אכלת מחוץ לסוכה". היתכן?

על יצועו שבפינת הצריף, בו הניחוהו מראשית ימיו, עם אותן שמיכות צמר בלות. אחיינו שבגרו דאגו לו לפינה משלו, בה יבלה את שארית חייו. **כעבור** ששה עשורים דמה לסביבתו. לבן כשגל. נטול יומרות. **הזקנה** קפצה עליו. השמיכות בהן דבק כל ימיו כבר לא הועילו לו. שנים אחדות רעד מקור, ובלילה האחרון לחייו שכב שרוע על מיטתו, גופו רועד, סביבו אחיינו הרחום ואשתו, שסעדהו על ערש דווי. **בבוקר** הם עמלו לכסות את קברו בשלג, עליו פרשו את שמיכתו הוותיקה כמצבה. **בעוד** הקבר הטרי מונח למרגלותיהם, שקעו השניים בהרהורים נוגים על הסוף הקר הצפוי גם להם בעוד שנים לא רבות. שם, בערבות הקרח, גמרו השניים אומר, כי סופם לא יהא כסופו. אמת, בעמל רב ובטרחה של שנים יעלה בידם לבצע את תוכניתם - אך דבר לא יעצור בעדם. **וודקה**, אין כמוה לחמם את הגוף הלאה מהמתמודדות מול הקור.

ההתחלה היתה מבטיחה, תפוחי אדמה הושרו במים למשך ימים אחדים, עד שהצמיחו נבט גדוש עמילן. הנבטים יובשו על ידם במסירות, נטחנו לאבקה, והועברו לבישול. אל הנוזל העכור שהתקבל הוסיפו שמרים, זיקקוהו כהוגן, סיננהו דרך פחם, כיאה וכיאות, ומהלוהו במים זכים, מאלו לא חסרו להם. **לאחר** עשרה ימים הם התגאו להתבונן בכוסית הוודקה הראשונה שייצרו. **היה** ברור להם כי זו הדרך היחידה שלהם לאגור די וודקה שתספיק לתקופת זקנותם. אביונים מרודים היו ולא עלה על דעתם לרכוש וודקה בכמויות מסחריות. **אותו** לילה היתה הגאווה מנת חלקם, והם הרגישו כי בצדק.

הוא העמיד חבית אטומה בפאתי החדר, בראשה פער חור קטן אליו אפשר רק לשפוך משקה ובעודו מחזיק בידו את הכוס עמדו והבטיחו מהימנה זה לזו, כי עד שלא תלבין השערה האחרונה שבשפמו - לא יפתחו את החבית, אלא יוסיפו למלאה בכוסיות וודקה, אחת לעשרה ימים.

הריח היה משכר. אך הוא התגבר על עצמו ובאחת הערה את הכוסית לגרונה של החבית. **עם** לילה אפפוהו חלומות על גן עדן של וודקה. קירות אינסופיים גדושים בכוסות ססגוניים ממינים שונים, ובכולם - וודקה הממתינה אך ורק עבורו. **עשרה** ימים רדפו עשרה ימים. כוסית ועוד כוסית ו...היום הגדול הגיע. עיניו הלבין. תקופת מה ניטש ביניהם ויכוח על חודה של שערה, אם לבנה היא אם לאו, אך סופו של הזמן שמכריע את כל הוויכוחים, וביום הזיכרון של הדוד האהוב, עמדו השניים ליד החבית וצקצקו בלשונם. **כוס** אחת ליום, כמובן. אחרת...

לא חלפו עשרים שניות וליד כל אחת מהם ניצבה כוס ריקה, צמאה למשקה. הוא הפשט בכיסו, שלף רובל, הניחו בפיחה על השולחן והפטיר לעבר רעייתו: "את צודקת. כוס אחת לכל יום. לא יותר. אני לא שותה בחינם. אשלם לך. הנה, רובל עבור הכוס הנוספת שאשתה כעת היא הסכימה. כשסיים את הכוס שלו, שילמה לו היא רובל עבור הכוס שהיא עומדת לשתות. **כעבור** שלשה ימים התעוררו השיכורים שרועים על הריצפה, לידם התגוללה החבית הריקה, וביניהם... רובל אחד.

חלום חיים גדול, הנמתח על פני שבעים, שמונים, תשעים שנים, רווי אתגרים, משימות והצלחות, עלול להתגלות בסופו של דבר כלא יותר מרובל בודד. או אולי עוד כמה. אז מה. **החיסכון** האמיתי, השמור והנשמר מכל משמר, הוא הקניין הרוחני. דף, ועוד דף, ועוד... זה אף פעם לא מתבזבז, ויותר מכך, ערכו אינו הולך ויורד ככל שפוחת מאגר השנים העומד לרשות בעליו, להיפך. הוא יחמם את האדם בשעה שהגדיים כבר לא יועילו לחממו.

המעוניין ליכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

פנינים

דף ו/ב שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח

סכה - רמז לדפנות

רמזו רומזי רמזים:

הסוכה היא בעצם מקום מוקף דפנות. ממש כך צורת האות "סמך". באה התורה ואמרה, כי אין צורך בדופן רביעית ודי בשלש. זו צורת האות "כף". מהלכה למשה מסיני למדנו, שאפילו סוכה בת שתי דפנות ובשלישית טפח לבד - כשרה היא למהדרין. צורה זו היא צורת האות "הא".

צירוף האותיות הללו יוצר את המילה "סכה"...

דף ו/ב בסכת בסכת

ידיעת מסכת סוכה, כיצד?

פעם ישב הגר"א מוילנא בחברת תלמידיו ואמר לפניהם, כי רצוי שיהיה אדם בקי במסכת אחת על בוריה. נכנסו הדברים לליבו של אחד מהם, והלך ושייך את מסכת סוכה כמה פעמים עד שהיתה שגורה בפי. לאחר מכן בא אצל רבו וסיפר לו שבעקבות דבריו הוא יודע את מסכת סוכה על בוריה.

אמר לו הגר"א: הבה ואשאלך מספר שאלות - כמה מחלוקות יש בה בין רבי יהודה ורבי מאיר, בין רב ושמואל ובין רבי יוחנן וריש לקיש...

הלה לא מצא די ורגליו בשאלות אלו, אולם הגר"א מעצמו עמד ומנה את כל המחלוקות, והוסיף ומנה תשעים ואחת צורות של סוכות שיש להכשירן, כמניין המילה "סוכה", ועוד שמונים וחמש צורות של סוכות שיש לפסלן כמניין "סכה" חסר...

כך ידע הגר"א את סוכה ואת הש"ס כולו... (פאת השולחן).

דף ח/א כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשא באלכסנא

הישר - קצר

שאלו את רבינו הגאון רבי יעקב מליסא, בעל חוות דעת ונתיבות המשפט, מדוע ספריו כתובים בקיצור.

אמר: הלא כך אמרו חז"ל - אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשא באלכסנא; כלומר, הישר קצר מהעקום... (אמירה יפה, א' ק"ע).

דף ט/א כך חל שם שמים על הסוכה

'קדושת' העני

חפץ שנעשית בו מצווה, אף על פי שאין בו קדושה לאחר מכן, מכל מקום, באותה שעה שנעשית בו המצווה הרי הוא קודש ואסור בהנאה ובתשמיש של חול.

אף הנותן צדקה לעני, הרי הוא הופכו לרגע קט לחפץ של מצווה, הקדוש לאותה שעה.

מכאן, שאסור לתת צדקה לעני בדרך מבזה, שכן לזול בחפץ המצווה הוא... (בית הלוי, תרומה).

לעילוי נשמת

הרב **שמואל קירשנבויס** זצ"ל

ב"ר אליעזר הלוי ז"ל נלב"ע י"ב באדר תשס"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחי

לעילוי נשמת

אמנו מרת **שושנה שמעה חן** ע"ה

ב"ר יחיאל ז"ל

נלב"ע ט' באדר ב' תשע"א

תנצב"ה

המנחת חינוך סבור שכן.

הכל מתחיל בגמרתנו הדורשת מן הפסוק (דברים, טז/ג): "חג הסוכות תעשה לך", כי סוכה גזולה - פסולה [ראה בשולחן ערוך או"ח סימן תרל"ז סעיף ג', האפשרויות לסוכה גזולה].

שאלה גדולה התקשו רבותינו הראשונים. הן ידוע, כי מצווה הבאה בעבירה - אינה נחשבת מצווה; מדוע, איפוא, יש צורך בפסוק כדי ללמדנו שסוכה גזולה פסולה, הרי הדבר ברור, לפי שמצווה הבאה בעבירה היא? [בסוגייתנו משיבים בעלי התוספות כי הכלל "מצווה הבאה בעבירה" הוא מדרבנן, אך להלן, ל/א ד"ה משום כתבו בעלי התוספות שהוא מדאורייתא].

שאלה רבתי זו מיישב המנחת חינוך (מצווה שכ"ה אות ט') באופן הבא. אלמלא הפסוק, היה האוכל בסוכה זו נחשב כמי שלא קיים את מצוות הסוכה, אך לא היה נחשב כמי שאכל מחוץ לסוכה. בא הפסוק ללמדנו כי דינו כמי שאכל מחוץ לסוכה!

מה טעם?

שני סוגי מצוות: ובכן, המנחת חינוך מחדש, כי מצוות התורה מחולקות לשני סוגים. יש מצוות המוטלות על האדם, שחובה עליו לקיימן, כגון, מצוות תפילין, מצוות ארבעת המינים. יש מצוות שחיובן מותנה ברצונו של האדם, כגון, מצוות סוכה. הרוצה לאכול או לישון, חייב לעשות זאת בסוכה. אך אין חובה על האדם לאכול בסוכה כדי לקיים את המצווה.

כמובן, כי הנמנע מהנחת תפילין - מבטל מצוות עשה, שציוותה התורה לעשות כך, והוא אינו עושה כן. אולם, הנמנע מאכילה בחג הסוכות אינו מבטל מצוות עשה, שהרי לא נצטווה לאכול בחג הסוכות בסוכה, אלא נצטווה שאם ברצונו לאכול - יאכל בסוכה.

ומה דינו של מי שאכל מחוץ לסוכה? הוא כבר נחשב מבטל מצווה, שהרי עשה פעולה הנוגדת את רצון התורה. כאן בדיוק מונח קו התפר שעליו התיישב האוכל בסוכה גזולה. האם אפשר להגדירו כמי שעשה פעולה הנוגדת את רצון התורה? לא! הוא לא אכל מחוץ לסוכה! אמת, גן עדן לא יקבל, שהרי לאור הכלל "מצווה הבאה בעבירה", המעשה שלו אינו נחשב מצווה כלל, אך עדיין אינו נחשב כמי שביטל מצווה. רק האוכל מחוץ לסוכה מבטל מצווה.

מעתה, אילו לא היתה התורה מלמדתנו כי האוכל בסוכה גזולה כאילו אכל מחוץ לסוכה, היינו סבורים כי אינו מבטל מצווה. לפיכך נדרשה התורה ללמדנו, כי הרי הוא כאוכל מחוץ לסוכה.

על חידושו הגדול של המנחת חינוך חלקו האחרונים, לפי שאילו היה נאמר בתורה שאין לאכול מחוץ לסוכה, אפשר ניתן היה להבין כי יתכן שאדם לא ייחשב כמי שאכל בסוכה, ומאידך גיסא לא ייחשב כמי שאכל מחוץ לסוכה. ברם, אחר שהורתה תורה באופן חיובי כי יש לאכול בסוכה, מי שאינו נחשב כאוכל בתוך הסוכה נחשב כמי שאכל מחוצה לה (עיין שערי יושר שער ג' פרק כ"ט ובאתון דאורייתא כלל י"א, מלבד מה שדנו במהות מצוות סוכה, ועיי"ש שהוכיחו דבריהם. ראה עוד מה שציינו בהגהות על המנ"ח ובשו"ת אגרות משה ח"ד סי' ו' ובמנחת שלמה סימן א').

דף ט/ב אבל חמתו מרובה מצלתו כשרה

סוכת הזכוכית וסכך מקרטון

בביתו של אחד משועי הארץ קיים חדר שתקרתו זכוכית יפה.

החווילה על כל מרכיביה הועתקה אחד לאחד מבית אחר העומד על תילו בארץ נכר, בו מתגורר אחד מידידי הטובים, נכרי, שניאות להעניק לו את תוכניות האדריכלות של חווילתו, כדי שיקים לעצמו מבנה זהה בארץ ישראל.

דא עקא, שמקום לסוכה לא נכלל בתוך המבנה...

אפשר כמובן להקים סוכה ענקית באחד המרחבים המוריקים המשתרעים מעבר לבית, אך מאן דהוא יעץ לבעל הבית כי יכול הוא להקים את סוכתו תחת תקרת הזכוכית, וטעמו: הן בגמרתנו אנו למדים, כי סוכה עם סכך כשר שמוקמה תחת אילן, שענפיו או עליו דלילים וחמתו מרובה מצלו - כשרה, מפני שהסוכה מוצלת על ידי הסכך הכשר ולא על ידי האילן. מעתה, מאחר שצילה של הזכוכית מזערי, לכאורה, אין עילה לפסול סוכה כשרה שתמוקם תחתיה.

האמנם?

הפוסקים הורו כי הסוכה פסולה!

טעם הדבר, לפי שכאשר נעייין ונתבונן בתפקידו של הסכך נמצא, כי שני תפקידים לו: **א.** להצל על הסוכה. **ב.** לסגור אותה ממעל כגג. מעתה, עלינו לפסול סוכה הממוקמת תחת גג זכוכית, לפי שאמנם הזכוכית אינה מצלה, אך איש אינו חולק על כך שהיא גג נמצא האדם יושב תחת צל של סכך וגג של זכוכית (על פי הר צבי סוכה ט/ב).

הזכוכית כסכך: לאחר שנכנס בעל הבית לעובי הקורה התוודע לידיעה מעניינת; כבר לפני למעלה ממאתים שנה צידד בעל הפרי מגדים (משבצות זהב סימן תרכ"ט אות א'), כי מדין תורה אפשר להשתמש בזכוכית עצמה כסכך! הפרי מגדים כותב, כי נידונו אינו בזכוכית הנפוצה, המיוצרת מן החול, שכן, על הסכך להיות מדבר ש"גידולו מן הארץ", ולא מהארץ עצמה, אך הוא מצייין, כי שמע שיש מקומות בהם מייצרים זכוכית מאפר של עצים, הללו גידולם מהארץ, ולפיכך הוא מסיק, כי

מי אשר אין באפשרותו להקים סוכה אחרת - "בשעת הדחק מסככין בזכוכית" שנוצרה מאפר עצים [אך לא יברך עליה, לפי שמדברנן פסולה היא, מפני שהסכך השתנה מצורתו הראשונה]. הלומד את דברי הפרי מגדים מוצא את עצמו תמה ביותר - הרי הזכוכית אינה יוצרת "צלתה מרובה מחמתה", מדוע, איפוא, הכשירה הפרי מגדים?!

איכות הצל אינה קובעת, אלא כמותו: רעיון יפה נמסר בבתי המדרשות להסבר הדברים, בשם הגרי"ז מבריסק זצ"ל: ההלכה "צלתה מרובה מחמתה" אינה מתייחסת לאיכות הצל אלא לכמותו. כלומר, אין צורך להקפיד שהצל יהא אפל וחשוך, אלא אפילו הוא קלוש, עיקר שהוא מכסה את רוב שטח הסוכה. מעתה, הואיל וגם הזכוכית גורמת לצל, קלוש אמנם, אך צל היא עושה, הרי שצלתה מרובה מחמתה... (ראה ספר הסוכה עמוד רס"ה).

עתה הביין בעל הבית, כי לא זו בלבד שסוכה תחת זכוכית המיוצרת מחול פסולה מפני שהזכוכית היא גג, אלא היא פסולה גם מפני שהזכוכית נחשבת "צלתה מרובה מחמתה", והרי הוא כמקים סוכה תחת אילן עב ענפים ומרובה עלים.

לסכך את הסוכה בקרטונים: כאמור, דברי הפרי מגדים אינם משמשים הלכה למעשה, מפני שדבריו מתייחסים לזכוכית המיוצרת מאפר עצים. ברם, האם לאור דבריו אפשר להשתמש ב... קרטונים כדי לסכך את הסוכה? הרי הקרטון מיוצר מעצים, מן הצומח.

ובכן, הנודע ביהודה סובר כי נייר מקבל טומאה, וממילא אי אפשר לסכך בנייר, כמו גם בקרטון, אף על פי שהוא עשוי מעץ. אולם, האחרונים, בהם הסדרי טהרה, חולקים על דבריו וסוברים, כי נייר אינו מקבל טומאה, ולדבריהם נמצא, כי במקרה שאין אפשרות אחרת לקיום מצוות סוכה, יסככו את הסוכה בקרטונים כדי לקיים את מצוות התורה, וכן פסק הביכורי יעקב (סימן תרכ"ט ס"ק א'). אולם, אם קיימת אפשרות אחרת אין לעשות כן כפי שכתב הפרי מגדים לגבי זכוכית, שמחמת שנשתנתה צורתה מכפי שהייתה, הרי היא פסולה מדברנן ואף אין לברך על ישיבה בסוכה זו.

ראוי לציין, כי בשו"ת לבושי מרדכי (ח"ג סימן קכ"ז אות ב) כתב, כי "לולי דברי רבינו הפרי מגדים" נראה לומר, ששינוי כה משמעותי בגידול קרקע - הפיכת אפר עצים לזכוכית, או הפיכת עץ לקרטון, גורמת לכך ששמו משתנה לחלוטין, ואינו נחשב גידול קרקע כלל, ופסול מדאורייתא (ע"ש שהביא סימוכין לדבריו).

דף יא/א דלא אתי אהל עראי

כיסוי הסוכה בניילון בעיצומו של החג

יום טוב ראשון של חג הסוכות. בעיצומו של הסוכה של הסעודה החגיגית נפערו ארובות השמים. המסובים נסו אל ביתם ובעל הסוכה מיהר לכסות את הסכך בניילון, שלא יינזקו הסוכה, חפציה וקישוטיה. האם נהג כהוגן? עם שחר קם בעל הסוכה לבדוק את שאירע במהלך הלילה הסוער וגילה לחרדתו, כי הניילון זה מכבר אינו מגן על הסוכה מן הסיבה הפשוטה - הסכך והניילון שעליו הוזחו מעוצמת הרוח ומרבית הסוכה אינה מסוככת כלל! האם הוא רשאי להשיב את הסכך על כנו?

ובכן, הדיון שעליו מושתתים שני המקרים הללו הוא, "אהל עראי". העושה מלאכת בנייה בשבת, עובר על איסור "בונה". מן התורה בניית קבע בלבד אסורה, לא כן בניין עראי. אולם, חכמים אסרו גם בניית אהל עראי, תוך הסתייגות, כי מותר להוסיף על אהל עראי שכבר קיים. וכגון, סוכה מסוככת, הרי היא מבנה קיים ועומד, ולפיכך, מותר להוסיף עליה יריעת ניילון בשבת או ביום טוב, אף על פי שעל ידי כך יסוככו מקומות שלא היו מסוככים על ידי הסכך, שכן, התוספת אינה בניין של קבע אלא בניין עראי (משנה ברורה סימן תר"מ ס"ק כ"ה).

נמצא שיפה עשה בעל הסוכה, שכיסה את סוכתו ביריעת ניילון. עתה הוא עומד בשחר יום טוב של סוכות וחפץ להשיב את הסכך השמוט ולכסות בו את כל הסוכה. האם הוא רשאי?

לכאורה אפשר לטעון, כי הדבר מותר, לפי שכל עוד נותר מקצת הסכך על הסוכה, הרי לפנינו אהל עראי קיים, והואיל ולא אסרו חכמים להוסיף בנייה עראית לבנייה קיימת, אין איסור להחזיר את הסכך למקומו אחר שחלקו נותר על הסוכה.

השבת הסכך חשובה מחמת המצווה: אולם, בעל שואל ומשיב (שו"ת מהדורה ד', ח"ג סימן כ"ה), אוסר לעשות כן. אמנם, הסוכה אהל עראי, הוא כותב, ומהותה היא "סוכת עראי", ברם, חשיבות המצווה גורמת לכך "דהמצווה חושבו קבוע". כלומר, השבת הסכך על כנו חשובה מחמת המצווה, עד שהיא נחשבת כבניין של קבע, ובניין של קבע אסור לעשות בשבת, גם לא להוסיף על הקיים (וכן מצדד הפרי מגדים סימן שט"ו ס"ק א' באשל אברהם, וע"ש שמסתפק קצת, אם חייב על כך מן התורה).

כך גם פוסק המשנה ברורה (סימן תרל"ז סימן כ"ה) הלכה למעשה: "ואפילו אם הרוח הפיל ממנה רק מקצת מן הסכך לבד, אין להוסיף ביום טוב בעצמו".

דף ט/א חג הסוכות תעשה לך
סוכה וארץ ישראל
אמר הגר"א: שתי מצוות הן, מצוות סוכה ומצוות ישוב ארץ ישראל, שאדם נכנס לתוכן עם כל רמ"ח ושו"ס שלו...

דף יא/ב ואנוהו, התנאה לפניו במצות
שטרות יפים למתנות לאבינונים
מעשה וראו את רבי יהודה'לה מדז'קוב נכנס ויוצא בבנק בערב פורים. הלמאי? הסתקרנו הרואים. התברר כי הוא מחליף את שטרות הכסף הישנים שלו בשטרות חדשים. שאלוהו: הלא אלו טובים כמו אלו? ענה ואמר: בשטרות אלו מקיים אני את מצוות מתנות לאבינונים, וחפץ אני שיהיו שהשטרות נאים וחדשים, משום 'נוי מצוה' - ואנוהו...

דף יא/ב כי בסוכות הושבתי את בני ישראל - ענני כבוד היו

מדוע חג הסוכות בט"ו בתשרי?
ומדוע נקבע דוקא ט"ו בתשרי לחוג את נס ענני הכבוד שהיה עמהם כל ימיהם במדבר?
הגר"א חישב את הדבר: משה ירד מן ההר ביום הכיפורים. למחרתו הקהיל את העם וציווה אותם על הנדבה. היינו "א בתשרי. יומיים אספו נדבה, כמאמר הפסוק (שמות לז/ג): "הביאו אלי עוד נדבה בבוקר בבוקר", הרי לנו "ג בתשרי. ביום י"ד בתשרי נטלו כל חכם לב את כל החומרים ממש, ורק למחרת - בט"ו בתשרי, החלו במלאכה. ביום זה שבו ענני הכבוד על ישראל, אותם עננים שנסתלקו בעגל - ושבנו בעשיית המשכן. על כן נקבע ט"ו תשרי, לחוג זכר ענני הכבוד.

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,
24 שעות ביממה
מתחברים לשיעור המרתק

להאזנה חייגו:
073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1
בעלות שיחה רגילה

לעילוי נשמת
הר"ר **אורי פייביש טאובר** ז"ל ב"ר אליעזר ז"ל
נלב"ע ז' באדר ב' תש"ל **תנצב"ה**
הונצח ע"י ידידינו משפ' **פריד** שיחיו - גבעת שמואל ומשפ' **טאובר** שיחיו - ת"א, אלעד